

УДК: 657.1

Ковач Олександра Валеріївна, магістр зі спеціальності «Облік і оподаткування», спеціалізації «Облік і оподаткування бізнесу», ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Науковий керівник: Левкулич Вікторія Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

В статті розглянуто основні методологічні принципи складання фінансової звітності, які регулюються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Розглянуто визначення терміну «фінансова звітність» у наукових працях вчених-економістів та користувачі фінансової звітності і їх інформаційні потреби. Розглянуто взаємозв'язок потоків інформації. Зауважено, що користувачі фінансової звітності є суб'єктами аналізу, вони як безпосередньо, так і опосередковано зацікавлені в діяльності підприємства, а відтак досліджено суб'єкти аналізу фінансового стану підприємства.

Ключові слова: фінансова звітність підприємства, принципи складання фінансової, користувачі фінансової звітності, інформаційні потреби користувачів фінансової звітності, формування фінансової звітності.

Постановка проблеми. Ринкові відносини в Україні супроводжуються суттєвими змінами в економічному, інформаційному та правовому середовищі. Відповідно до цих процесів довгострокові та короткотермінові цілі підприємств змінюються, і роль інформаційної підтримки в обґрунтуванні управлінських рішень значно зростає. У сучасних умовах для ефективної діяльності кожному суб'єктові господарювання необхідна інформація про економічних партнерів. Тому більше уваги приділяється фінансовій звітності як основному джерелу інформації про майновий та фінансовий стан підприємства, а також про результати його виробничо-господарської діяльності за звітний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складання фінансової звітності на сьогодні для України є складним й суперечливим питанням, якому присвячена значна кількість праць багатьох вчених, зокрема – Н. П. Банери [1], Ю. А. Вериги [3], С. В. Голова, М. І. Бондаря [5], Н. І. Матківської [6], В. М. Пархоменка, В. В. Сопка, Н. М. Ткаченко та інших.

Попри наявності значної кількості запропонованих наукових доробок із складання фінансової звітності, на сьогодні відсутня цілісна концепція формування фінансової звітності, що обмежує її якість та прозорість.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження економічної сутності та значення фінансової звітності у системі економічної інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні методологічні принципи складання фінансової звітності регулюються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV та затвердженими Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, згідно з якими фінансова звітність – це звітність, яка дає інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства за звітний період [10]. Також НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає бухгалтерську звітність як звітність, яка складена на основі даних бухгалтерського обліку для задоволення потреб певних користувачів [7]. Тобто, законодавчі акти розділяють ці два поняття, при цьому виділяючи фінансову звітність як складову бухгалтерської.

Міжнародними стандартами введений термін «фінансові звіти загального призначення», під якими й розуміють фінансову звітність, і визначаються вони як звіти, що відповідають потребам користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з урахуванням їхніх конкретних інформаційних потреб [2].

Розглянемо більш детально поняття фінансової звітності, проаналізувавши його трактування вітчизняними дослідниками. Порядок розкриття поняття фінансової звітності у працях українських вчених-економістів наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Визначення терміну «фінансова звітність» у наукових працях вчених-економістів*

Автор	Трактування терміну
Кужельний М. В [2].	Звітність – трактує як сукупність затверджених в установленому порядку згідно законодавства звітних форм, що об'єднують загальний комплекс систематизованих показників, які в свою чергу характеризують фінансово-господарську діяльність підприємств за відповідний період.
Пархоменко В. М. Сопко В. В. [4]	Фінансова звітність підприємств на думку авторів це система узагальнених показників, тих які характеризують результати фінансово-господарської діяльності підприємства за минулий період (місяць, квартал, рік).
Ткаченко Н. М. [5]	Фінансова звітність на думку Ткаченко Н. це загальна кількість усіх форм звітності, що складаються на основі даних бухгалтерського обліку кінцевий результат є отримання користувачем узагальненої інформації про фінансовий стан і діяльність підприємства, задля прийняття користувачами ефективних управлінських рішень
Матківської Н. І. [6]	На думку цього автора фінансова звітність – це загальна кількість форм звітності, яка складається на підставі даних обліку мета якої надання користувачам інформації про фінансовий стан та діяльність підприємства, а також зміни у фінансово-господарській діяльності за звітний період для прийняття цими користувачами управлінських рішень.

У тлумачному словнику бухгалтера надано таке визначення бухгалтерської звітності – це сукупність показників обліку, які відображені у формі визначених таблиць, що характеризують рух майна та фінансового стану підприємства, організації за звітний період [2].

Отже, фінансова звітність підприємства – це узагальнена інформація про фінансовий та майновий стан підприємства, а також показники виробничо-господарської діяльності, яка є підсумковим етапом ведення обліку [3,с.42].

У підготовці звітних документів беруть участь провідні фахівці, які повинні володіти питаннями обліку та аналізу на високому рівні і знати інформаційні потреби держави, регіонів та підприємств.

У розвинених країнах світу існують різні спеціальні організації, як державні, так і громадські (асоціації, центри, комітети, спілки бухгалтерів), що забезпечують питання щодо повноти, доречності та необхідності показників звітності. Саме ці організації систематично проводять дослідження серед представників керівництва підприємств та інших користувачів фінансової звітності, мета яких є вивчення потреби в економічних показниках, що дозволяють приймати обґрунтовані економічні рішення, що обумовлені часом та інформаційними потребами. Результати таких досліджень фіксуються у законодавчих та нормативних актах. Наприклад, у Великобританії – в Законі про компанії, у Німеччині – в Торговельному кодексі, у Фінляндії – в Законі про бухгалтерський облік. За останні роки Європейський парламент прийняв цілий ряд законодавчих актів (директив), які спрямовані на уніфікацію звітності в європейських країнах [3,с.46].

Роль фінансово-економічної інформації як системи фінансових показників, що визначається її впливом та раціональністю на прийняття рішень користувачами. Адже фінансова звітність, що відображає всі суттєві зміни в структурі активів та їх джерел, а також результати фінансово-господарської діяльності, надає у комплексній формі значний обсяг інформації, необхідної зовнішнім та внутрішнім користувачам. Зміна мети підготовки та адресності подання, розширення кола осіб, що приймають ділові рішення на основі звітної інформації, дало змогу визначити фінансову звітність як зв'язок між підприємством та зовнішнім середовищем, спрямовану на адекватне розкриття інформації про процеси, що відбуваються на підприємстві, з одного боку, та задовольняють потреби користувачів, з іншого боку. Акцент при цьому робиться на якості звітної інформації, що забезпечується дотриманням методологічних основ її формування та визначає напрямки її вдосконалення [5, с.15].

Як зазначено в Законі «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (ст. 1) та в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (п. 3) користувачами

звітності є фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень [10, 7].

Звітність як завершальний етап процесу обліку відображає діяльність підприємства і залежить від рівня організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Тому невід'ємною рисою достовірної інформації є наявність певного рівня якості до звітних та поточних даних.

Місце фінансової звітності в структурі звітності підприємства визначається роллю, яку вона відіграє для користувачів. Звичайно, звітність не може бути однаково інформативною для всіх користувачів, а характеризується лише ступенем економічної зацікавленості, який відповідає інтересам користувачів. Роль фінансової звітності особлива, оскільки вона є обов'язковою для багатьох груп користувачів. Вона виступає проміжною ланкою між загальнодоступною та комерційною інформацією. Інформаційні потреби основних користувачів звітності підприємств наведені у табл. 2.

Таблиця 2.

Користувачі звітності та їх інформаційні потреби*

Користувачі	Сфера інтересів	Джерела інформації
Менеджери підприємства	Оцінка ефективності виробничої і фінансової діяльності; прийняття управлінських і фінансових рішень	Управлінські звіти; фінансова звітність підприємства
Податкові органи	Правильність нарахування та сплати податків	Податкова звітність, фінансова звітність, дані внутрішніх перевірок
Акціонери	Оцінка адекватності доходу ступеню ризику зроблених інвестицій; оцінка перспектив виплати дивідендів	Фінансова звітність
Кредитори	Платоспроможність, ліквідність, балансова вартість заставного майна	Фінансова звітність, спеціальні довідки
Постачальники	Визначення наявності ресурсів для оплати поставок	Фінансова звітність
Покупці	Оцінка тривалості функціонування підприємства	Фінансова звітність
Працівники	Оцінка стабільності і рентабельності діяльності підприємства з метою визначення перспективи своєї зайнятості, отримання фінансових та інших пільг і виплат від підприємства	Фінансова звітність
Статистичні органи	Набір статистичних даних про функціонування підприємства	Фінансова звітність, статистична звітність

*Примітка. Узагальнено автором на підставі [2].

Хоч і фінансова звітність не може задовольнити інформаційні потреби всіх користувачів, існує ряд потреб, загальних для всіх користувачів фінансової інформації. Оскільки інвестори є постачальниками капіталу для підприємства, подання фінансової

звітності, яка відповідає їхнім потребам, також задовольнятиме більшість потреб інших користувачів фінансових звітів [6,с.105].

Взаємозв'язок потоків інформації про ефективність діяльності суб'єкта господарювання схематично зображено на рис. 1.

Рис. 1. Взаємозв'язок потоків інформації [5, с. 12]

Оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства повинна базуватися на системі фінансово-економічних показників. Правильний їх вибір залежить від прийняття оптимальних управлінських рішень щодо складу, вартості та структури активів, капіталу підприємства, співвідношення власного капіталу та довго- і короткострокових позикових коштів, доходів та прибутку від реалізації, зростання прибутку і шляхів досягнення ефективності підприємства.

Завдяки своєму призначенню фінансова звітність є джерелом інформації та основним носієм важливої інформації обліку для користувачів. Як об'єкт аналітичної діяльності вона використовується ними для прогнозування сценарію розвитку підприємства та прийняття відповідних економічних рішень. Фінансова звітність є основним елементом інформаційного забезпечення управління діяльністю підприємства, економічними та виробничими процесами на ньому, оскільки забезпечує інформаційні потреби суб'єктів господарювання щодо придбання, продажу та володіння цінними паперами, корпоративними правами, оцінки якості управління, розподілу власності та заробленого прибутку, діагностики фінансової стійкості підприємства, визначення його здатності своєчасно виконувати зобов'язання перед кредиторами [4,с.74].

Видатні американські науковці З. Боді та Р. Мертон виокремлюють важливі економічні функції фінансової звітності. Фінансова звітність надає власникам і кредиторам інформацію про поточний фінансовий стан та ефективність господарської діяльності підприємства за звітний період, є зручним інструментом управління. На її основі можна розробляти основні цільові показники ефективності підприємства, створювати зручні шаблони моделі для фінансового планування, а також регулювати й обмежувати фінансову політику менеджменту в процесі залучення зовнішніх джерел фінансування, оптимізації структури капіталу, забезпечення стійкості й платоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі [2].

Однією з найважливіших умов успішного управління фінансами підприємства, обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на досягнення стратегічних і тактичних цілей його діяльності, є аналіз фінансової звітності підприємства, який здійснюється з метою оцінки фінансового стану.

Однією з найважливіших умов ефективного фінансового управління підприємством, обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на досягнення стратегічних і тактичних цілей його діяльності, є аналіз фінансової звітності підприємства, який здійснюється для оцінки фінансового стану. Фінансовий стан підприємства характеризується сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення та ефективність використання фінансових ресурсів підприємства, його реальні та потенційні фінансові можливості.

Фінансовий стан визначається здатністю підприємства генерувати та залучати кошти, виплачувати борги та покривати збитки.

Саме це визначає необхідність та практичне значення систематичного аналізу та оцінки фінансового стану підприємства, що відіграє вирішальну роль у забезпеченні його стабільного та ефективного функціонування.

Предметом аналізу фінансового стану підприємства є його фінансові ресурси, їх формування та використання. Фінансові ресурси – це основний та пріоритетний вид ресурсів підприємства, їх наявність, розміщення та ефективне використання, оптимальне співвідношення джерел формування визначає фінансову стійкість підприємства, його платоспроможність, ліквідність, ділову активність, а отже, і рівень економічного потенціалу підприємства. Економічний потенціал підприємства є сукупністю економічних можливостей підприємства, здатність виконувати поставлені перед ним завдання, використовуючи наявні матеріальні, трудові та фінансові ресурси. Він включає майновий потенціал (майновий стан підприємства) та фінансовий потенціал (фінансовий стан, фінансова спроможність).

Аналіз фінансового стану також є важливим елементом аудиту, складовою загального економічного аналізу діяльності підприємств. Він необхідний для:

- оцінки фінансового стану підприємства на певну дату;
- дослідження складу і властивостей об'єкта аналізу, їх порівняння з базовими характеристиками і нормативними величинами;
- вивчення динаміки показників фінансового стану в просторовочасовому розрізі;
- виявлення основних факторів впливу на фінансовий стан; – оцінки кількісних і якісних змін фінансового стану;
- виявлення основних тенденцій зміни фінансового стану [5, с. 107].

Користувачі фінансової звітності є суб'єктами аналізу, вони як безпосередньо, так і опосередковано зацікавлені в діяльності підприємства. До перших належать власники, включаючи акціонерів підприємства, інвестори, кредитори, постачальники, конкуренти, держава (в особі контролюючих органів), персонал та менеджери підприємства (табл. 3).

Кожен з них вивчає інформацію, виходячи із своїх інтересів. Наприклад, власників підприємства, насамперед, цікавить збільшення або зменшення їх частки власного капіталу, ефективність використання ресурсів підприємства, рівень економічного ризику та ймовірності втрати свого капіталу.

Таблиця 3.

Суб'єкти аналізу фінансового стану підприємства*

Суб'єкти аналізу	Інтереси суб'єктів аналізу
I. Безпосередньо зацікавлені в діяльності підприємства	
Власники (акціонери)	Динаміка частки власного капіталу; фінансові результати, фінансова стійкість підприємства
Інвестори, фінансові аналітики на ринку капіталів	Інвестиційна привабливість, інвестиційна активність, рівень ризику інвестування
Кредитори	Кредитоспроможність, ліквідність
Постачальники, інші контрагенти	Фінансова стійкість, платоспроможність
Конкуренти	Фінансовий стан
Держава в особі контролюючих органів	Фінансові результати
Менеджери підприємства	Фінансова інформація, необхідна для управління
Персонал	Фінансові результати, фінансовий стан
II. Опосередковано зацікавлені в діяльності підприємства	
Аудитори, консультанти, консалтингові фірми, фондові біржі, засоби масової інформації, асоціації, профспілки	Фінансовий стан підприємства або його аспекти

*Примітка. Узагальнено автором на підставі [3, с. 307]

Інвестори та фінансові аналітики на ринках капіталу звертають увагу на інвестиційну привабливість підприємства, рівень його інвестиційної активності в попередніх періодах, рівень ризику інвестування коштів, ступінь завершеності та ефективності раніше розпочатих

інвестиційних проєктів і програм. Кредиторів цікавить кредитоспроможність підприємств позичальників, їх ліквідність, обсяг, склад і форми залучення ними коштів, оцінка ефективності їх використання. Постачальникам та іншим партнерам (контрагентам) важливо знати рівень платоспроможності підприємства, наявність у нього ліквідних засобів, здатність виконувати взяті зобов'язання.

Для менеджерів підприємства і, в першу чергу, фінансових менеджерів, аналітична інформація є відправною точкою для обґрунтування і оцінки ефективності управлінських рішень, для розроблення загальної фінансової стратегії та політики з основних напрямів фінансової діяльності підприємства, для поточного й оперативного фінансового планування.

Використання результатів аналізу фінансового стану дає змогу контролювати діяльність підприємства та управляти ним.

Користувачі фінансової звітності, які безпосередньо не зацікавлені в діяльності підприємства, належать до другої групи суб'єктів аналізу, однак, вони згідно із службовими обов'язками або за договорами повинні захищати інтереси першої групи. Це аудитори, консультанти, консалтингові фірми, фондові біржі, засоби масової інформації, асоціації (торгово-промислові палати та ін.), профспілки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Основна мета користувачів фінансової звітності – мати достовірну інформацію про стан справ на підприємстві та на цій основі прийняти правильне, економічно доцільне рішення відносно підприємства.

Діапазон цих рішень неодмінно вплине на діяльність будь-якого суб'єкта господарювання, що уособлює залежність між процесом формування та подання даних фінансової звітності та рішенням користувачів.

Інформаційні потреби користувачів повинні задовольнятися на основі даних фінансової звітності, але у сучасних умовах спостерігаються тенденції збільшення недовіри до обліково-звітної інформації, що унеможливорює використання фінансової звітності як єдиного джерела достовірної інформації про діяльність підприємства. Цю проблему частково можливо розв'язати використовуючи підтвердження даних незалежним аудитором, що здатно суттєво зменшити ризики користувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банера Н. П. Звітність в системі управління малим підприємством / Н. П. Банера // «Економічні студії» Науково-практичний журнал, № 1 (05) січень 2015. – Львів: Львівська економічна фундація. – С. 7-10.
2. Банера Н. П. Удосконалення складу фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва / Н. П. Банера // International Scientific Conference The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility: Conference Proceedings, May 19th, 2017. – Lisbon, Portugal: Baltija Publishing. 296 pages. – P. 197-200.

3. Верига Ю. А. Звітність підприємств: навч. посіб. / Ю. А. Верига, З. М. Шевченко, І. Д. Ватуля. – К. : ЦУЛ, 2008. – 776 с.
4. Звітність підприємства : навчальний посібник / Е. С. Гейер, О. М. Головащенко, О. А. Наумчук, Л. І. Тимчина. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2014. – 435 с.
5. Звітність підприємства : підручник. / [М. І. Бондар, Ю. А. Верига, М. М. Орищенко та ін.] – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 570 с.
6. Матківська Н. І. Фінансова звітність підприємства та використання її показників для прийняття управлінських рішень / Актуальні проблеми функціонування господарської системи України: матеріали ХХVІІІ Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених. – Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. – с. 104-106.
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 травня 2019 р. № 226 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>. Облік і звітність суб'єктів малого підприємництва [Текст]: Навч. посібник / за ред. Р. Л. Хом'яка. – Львів: «Магнолія 2006», 2012. – 254 с.
9. Положення про порядок подання фінансової звітності: Постанова КМУ від 28.02.2000 р. № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF>.
10. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. за № 996-ХІV. – із змінами і доповненнями. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>